

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА. ІСТОРІЯ ОСВІТИ

УДК 37.011:001(477:061ЄС)
DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-1-3-8

Оксана ІВАНИЦЬКА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного університету
«Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-5947-314X
e-mail: Oksana.S.Ivanytska@lpnu.ua

НАУКОВО-ОСВІТНЯ СПІВПРАЦЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Анотація. У статті на основі теоретичного та прикладного підходів проаналізовано особливості науково-освітньої співпраці України з Європейським Союзом.

Зазначено, що підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері науки і техніки, котрі здатні відновити цивільну інфраструктуру та працювати на оборону держави після війни, є одним із пріоритетних завдань українського суспільства. Підкреслено, що співпраця з Європейським Союзом сприятиме підтримці реформування та реорганізації системи управління науковою сферою та дослідних установ (зокрема потенціалу щодо розвитку науки і технологій) та формуванню конкурентоспроможної економіки та суспільства, що базується на знаннях.

Акцентовано увагу на тому, що про безпрецедентну підтримку України Європейським Союзом під час війни свідчить позитивний результативний вплив участі України в освітніх та наукових програмах, що сприяють реформуванню сфери освіти і науки. Участь

України в рамкових програмах Європейського Союзу з досліджень та інновацій є одним із стратегічних компонентів міжнародного наукового, науково-технічного та інноваційного співробітництва та частиною імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Наголошено, що про високий рівень відповідальності організаторів міжнародних науково-освітніх програм і готовність співпраці з представниками закладів вищої освіти України свідчить також те, що в умовах російсько-української війни міжнародні партнери розробляють алгоритми дій щодо міжнародної академічної мобільності та затверджують спрощені процедури для сьогоднішніх та потенційних студентів і учнів з України.

Ключові слова: науково-освітня співпраця, науково-дослідна діяльність, війна, міжнародна співпраця, освітній процес, грантова діяльність, євроінтеграція, академічна спільнота.

Оксана ІВАНЫТСКА,
Associate Professor,
Department of Foreign Languages,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5947-314X
e-mail: Oksana.S.Ivanytska@lpnu.ua

SCIENTIFIC-EDUCATIONAL COOPERATION OF THE EUROPEAN UNION AND UKRAINE

Abstract. The article analyzes peculiarities of scientific-educational cooperation between Ukraine and the EU

based on theoretical and applied approaches. It has been noted that the highly qualified specialists training in the

field of science and technology, who are able to restore civil infrastructure and work for the defense of the state after the war, is one of the priority tasks of the Ukrainian society. Cooperation with the European Union will help Ukraine to support reforming and reorganization of the management system of the scientific sphere and research institutions (in particular, in the development of its potential for the science and technology progress) in order to promote the development of a competitive economy and society based on knowledge.

It has been focused attention on the fact that the unprecedented support of Ukraine by the European Union during the war is evidenced by the positive impact of Ukraine's participation in educational and scientific programs that contribute to the education and science sphere reforming. Ukraine's participation in the EU research and innovation framework programs is one of the strategic components of international scientific, scientific-technical and innovative cooperation and part of the Association Agreement implementation between Ukraine and the EU.

It has been emphasized that the high level of the international scientific-educational programs organizers responsibility and the willingness to cooperate with the Ukrainian Higher Educational Institutions representatives. It is also evidenced by the fact that, under the conditions of the war against Ukraine, international partners are developing action algorithms for international academic mobility and approving simplified procedures for current and potential Ukrainian students and pupils.

Key words: scientific-educational cooperation, scientific-research activity, war, international cooperation, educational process, grant activity, European integration, academic community.

Постановка проблеми. З часу здобуття незалежності, Україна визначила курс на інтеграцію у Європейський Союз (далі – ЄС). Згодом було прийнято відповідні нормативно-правові акти, що регулюють співпрацю України з міжнародною спільнотою, зокрема у сфері науки і освіти.

Сьогодні ставить перед українським суспільством безпрецедентні виклики, пов'язані з війною росії проти України. Потерпають усі сфери життєдіяльності громадян, та чи не найуразливішою є науково-освітня сфера, адже, мова йде про майбутнє нашої держави – молодь.

Європейський Союз приймає сотні тисяч біженців з України, серед яких значний відсоток учнівсько-студентської молоді. Окрім соціальної адаптації вони потребують реалізації права на освіту, прагнуть інтегруватися в освітнє середовище країн, що є членами Європейського Союзу. Через відповідні діючі програми така інтеграція передбачає ряд пільг при вступі, оплату за навчання, забезпечення житлом та надання можливості набутти ті освітні компетентності, яких потребує людина.

В Україні студенти теж прагнуть активно долучатися до програм міжнародної мобільності. Війна змінила плани багатьох, та не стала на заваді реалізації науково-освітніх проєктів. Програми ЄС ЕРАЗМУС+, «Жан Моне», «Горизонт Європа» дозволяють формувати в Україні достойний академічний потенціал,

розвивати особистостей із високим рівнем конкурентоздатності у глобалізаційному просторі. Ми повинні активно долучатися до міжнародних науково-дослідних проєктів із метою продовження започаткованих реформ в освіті, збереження та розвитку позитивної динаміки змін і впровадження новаторських підходів до виховання майбутніх поколінь.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Для всебічного аналізу і осмислення вказаної проблематики доцільно зважати як на міжнародні нормативно-правові акти, так і на законодавство України, а також на теоретико-методологічний потенціал праць учених-політологів, педагогів, соціологів різних періодів формування аналітично-критичних підходів до аналізу особливостей науково-освітньої співпраці України з ЄС, зокрема праці: А. Круглашова, І. Підоричевої, Й. Ситника, В. Хаустової, Г. Шевцової.

У контексті євроінтеграційних процесів прийнято ряд нормативних актів щодо науково-освітньої діяльності. Концептуальне значення для нашого дослідження має Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, один із розділів якої присвячений питанням співробітництва у сфері науки та технологій. Згідно з цим розділом сторони повинні докладати зусиль для досягнення прогресу в набутті наукових та технологічних знань, важливих для забезпечення сталого економічного розвитку шляхом розвитку дослідних потужностей та людського потенціалу.

Міжнародна науково-освітня співпраця та її різновиди передбачені програмою ЄС Еразмус+, напрямом Жан Моне.

Актуальною є Рамкова програма Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа».

Нормативно-правові акти та наукові концепції повинні сприяти формуванню принципово нового підходу до ролі науки та освіти в євроінтеграційних проєктах України і бути повноцінним підґрунтям для розвитку паритетної співпраці ЄС та України в освітній траєкторії та академічному просторі.

Мета статті – на основі теоретичного та прикладного підходів проаналізувати особливості науково-освітньої співпраці України з ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Висвітлюючи особливості науково-освітньої співпраці України з ЄС, необхідно акцентувати увагу на Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема в тій частині, що регулює задекларовану проблематику.

Відповідно до Глави 9 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сторони розвивають та посилюють наукове та технологічне співробітництво.

Важливим аспектом співробітництва у сфері науки та технологій є те, що сторони розвивають та посилюють наукове та технологічне співробітництво з метою як наукового розвитку, так і зміцнення свого наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів (Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Наукове співробітництво, 2022). Саме сьогодні Україна бореться з глобальними викликами збереження суверенітету та цілісності держави. Ми розуміємо, що підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері науки і техніки, котрі здатні відновити цивільну інфраструктуру і працювати на оборону

держави, є одним із пріоритетних завдань українського суспільства.

У зазначеному нормативно-правовому акті мова йде про те, що Сторони докладають зусиль для досягнення прогресу в набутті наукових та технологічних знань, важливих для забезпечення сталого економічного розвитку шляхом розвитку дослідних потужностей та людського потенціалу. Водночас Україна має конкурентоздатний людський потенціал у сфері науково-освітнього простору, однак війна спричинила «відтік» кадрового потенціалу та об'єктивну потребу в підтримці матеріально-технічного забезпечення дослідницьких процесів.

Те, що співробітництво між Сторонами спрямовується на сприяння залученню України до Європейського дослідницького простору, передбачає сприяння Україні у підтримці реформування та реорганізації системи управління науковою сферою та дослідних установ (зокрема у формуванні її потенціалу щодо розвитку науки і технологій) з метою сприяння розвитку конкурентоспроможної економіки та суспільства, що базується на знаннях (Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Наукове співробітництво, 2022).

Європейський Союз фінансує ряд освітніх програм, що дають можливість розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу молоді у різних гуманітарних та технічно-прикладних напрямках. До таких програм Україна приєдналася та бере в них участь ще з 1993 року.

На нашу думку, значне сприяння реалізації можливостей мобільності та співпраці у сферах освіти та науки для молоді забезпечує програма Еразмус+ за фінансування Європейського Союзу. Ця програма є можливістю навчатися або стажуватися за кордоном у межах навчання за основною освітньою програмою у закладі вищої освіти для студентів усіх освітніх рівнів за усіма галузями знань, а для працівників освітніх закладів мобільність сприяє обміну досвідом та професійному зростанню.

Про високий рівень відповідальності організаторів програми і готовність співпраці з представниками закладів вищої освіти України свідчить також те, що в умовах російсько-української війни розроблений алгоритм дій щодо міжнародної академічної (кредитної) мобільності Програми ЄС ЕРАЗМУС+ та виняткові правила на період воєнного стану в Україні (ЄС Еразмус+. Міжнародна академічна (кредитна) мобільність, 2022).

Програма Еразмус+ надає можливості академічної мобільності для індивідуальних осіб, охоплюючи всі категорії зацікавлених претендентів (ЄС Еразмус+. Проекти академічної мобільності, 2022), зокрема:

1. Студенти, викладачі та адміністративні працівники закладів вищої освіти.

Для українських студентів закладів вищої освіти (студентів молодшого бакалаврату, бакалаврату, магістратури, аспірантури, докторантури (починаючи з II курсу) програма ЄС Еразмус+ надає можливість короткострокових програм обміну: на навчання у партнерському закладі вищої освіти (2–12 міс.; до 24 міс. для студентів медичних спеціальностей); на виробничу практику на підприємстві, у дослідницькому

інституті, лабораторії, організації або в іншій прийнятій установі партнера (2–12 міс).

2. Стипендія для навчання в магістратурі.

Це можливість безкоштовно повчитися в магістратурі одразу в декількох університетах різних країн. Університети разом складають програму й видають спільний диплом. Навчання, проживання та подорожі – за рахунок стипендії. Будь-яка особа, незалежно від віку і статусу, яка вже має щонайменше ступінь бакалавра або навчається на IV курсі (для спільних магістерських програм), або має ступінь магістра (для спільних PhD програм), може самостійно взяти участь у конкурсах незалежно від українського закладу вищої освіти).

3. Учні, викладачі та адміністративні працівники закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Професійно-технічна освіта є складником української системи освіти, де людина може оволодіти знаннями, вміннями і навичками за певною професією. Участь у програмах академічної мобільності для індивідуальних осіб допоможе сформуванню висококваліфікованих спеціалістів, котрі будуть затребувані на ринку праці України.

4. Вчителі шкіл та освітяни, експерти в сферах освіти, молоді та спорту, молодіжні працівники.

Працівники молодіжних громадських організацій та органів влади активно беруть участь у спільних українсько-європейських волонтерських проєктах, проєктах з молодіжної мобільності, стратегічного партнерства у сфері молоді з обміну досвідом і реалізації ініціатив, молодіжних діалогів між молоддю та європейськими політиками з питань сталого розвитку тощо.

Проекти співпраці у сфері вищої освіти (KA220-NED) координують Національні Агентства Еразмус+ країн-членів Програми – децентралізовано.

Головне завдання такого проєкту – це сприяння підвищенню якості та актуальності діяльності організацій, розвитку та зміцненню партнерських мереж, підвищенню здатності партнерів працювати разом на транснаціональному рівні, сприяючи інтернаціоналізації власної діяльності шляхом обміну або розвитку нових практик і методів, а також обміну і порівнянню ідей.

У рамках Програми ЄС Еразмус+ надзвичайно актуальним є напрям «Жан Моне». Його мета полягає в: активізації євроінтеграційного дискурсу; сприянні досконалості євроінтеграційних студій; залученні закладів вищої освіти до дослідження євроінтеграційних процесів; поширенні ідей Об'єднаної Європи; знання про ЄС у широкому суспільстві (за межами наукових кіл та спеціалізованої аудиторії), чим сприяти наближенню ЄС до громадськості (ЄС Еразмус+. Напрямок Жан Моне, 2021).

Зауважимо, що такому масштабному проєкту, мабуть, варто присвятити окреме повноцінне дослідження, та ми спробуємо акцентувати увагу на його ключових структурних елементах, ознайомлення з якими дасть можливість ґрунтовніше розкрити задекларовану тему нашого дослідження.

Основні види діяльності та конкурси, в яких

можуть виступати заявниками і партнерами заклади вищої освіти України та співпрацювати з усіма країнами світу:

– Проєкт «Жан Моне»: Модулі (ЄС Еразмус+. Напрямок Жан Моне: Модулі, 2021).

Модуль Жан Моне – це коротка програма викладання або курс у сфері студій Європейського Союзу в закладі вищої освіти. Кожен модуль триває три роки з мінімальною тривалістю 40 годин викладання на навчальний рік. Модулі можуть бути зосереджені на одній конкретній дисципліні європейських студій або бути багатодисциплінарними за своїм підходом.

– Проєкт «Жан Моне»: Кафедри (ЄС Еразмус+. Напрямок Жан Моне: Кафедри, 2021).

Кафедра Жан Моне – це викладацька посада зі спеціалізацією в сфері студій Європейського Союзу для викладачів університетів терміном на три роки. Посаду займає лише один викладач, який забезпечує мінімум 90 годин викладання на навчальний рік. Координатор проєкту також може мати команду для підтримки та покращення діяльності кафедри, включаючи забезпечення додаткових годин викладання.

Проєкти «Жан Моне»: Модулі та «Жан Моне». Кафедри спрямовані на: підтримку викладання та дослідження у сфері студій Європейського Союзу в усьому світі; сприяння активному європейському громадянству і цінностям та розгляд ролі ЄС у глобалізованому світі; підвищення обізнаності про ЄС та інклюзію, а також діалог між людьми; прагнення діяти як вектор публічної дипломатії щодо третіх країн, сприяючи поширенню цінностей ЄС та покращенню візуалізації того, за що виступає Європейський Союз і чого він має намір досягти.

Наступним видом програми є «Жан Моне»: Центри досконалості (ЄС Еразмус+. Напрямок Жан Моне: Центри досконалості, 2021).

Центр досконалості є хабом або центром компетентностей та знань із питань Європейського Союзу з тривалістю проєкту три роки. Центр відіграє важливу роль у охопленні студентів факультетів, які зазвичай не займаються питаннями Європейського Союзу, а також політиків, державних службовців, організованого громадянського суспільства та широкої громадськості.

Щодо проєкту «Жан Моне»: Мережі, то проєкт спрямований на забезпечення та публікації регулярних відгуків про кращі та інноваційні практики у сфері європейських студій, підтримку та сприяння додатковим вартостям у тематичних дебатах (ЄС Еразмус+. Напрямок Жан Моне: Мережі, 2021).

Великі тематичні мережі у сфері вищої освіти мають за основну мету зібрати, поділитися та обговорити між партнерами результати досліджень, зміст курсів і досвід, напрацювання (дослідження, статті тощо). Кожна мережа створює інструмент, що дозволить партнерам ділитися своїми академічними роботами та здійснювати експертну оцінку партнерами, а також коментувати опубліковані документи.

Проєкт «Жан Моне» відкрив широкі можливості для посилення наукової співпраці та обміну досвідом європейської та світової академічної спільноти, а також надає представникам з України (ЗВО) можливість ознайомитися з політикою Європейського Союзу та

реальними засобами й заходами щодо підтримки науково-освітнього розвитку України на шляху до євроінтеграції.

Окрему увагу варто приділити програмі «Горизонт Європа», метою якої є: спільне подолання нових глобальних викликів; розвиток передової науки та підтримка досліджень світового рівня; впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності Європи (Міністерство освіти і науки України. Рамкова програма Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», 2021).

Програма «Горизонт Європа» має ряд особливостей та нових ініціатив. Зокрема, для підвищення ефективності досліджень та їх чіткого спрямування вчені співпрацюватимуть у рамках місій та багатосторонніх партнерств програми «Горизонт Європа» (Міністерство освіти і науки України. Європейська та Євроатлантична інтеграція. Програма «Горизонт Європа», 2021).

Участь України в рамкових програмах ЄС із досліджень та інновацій є одним зі стратегічних компонентів міжнародного наукового, науково-технічного та інноваційного співробітництва та частиною імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Також про безпрецедентну підтримку України Європейським Союзом під час війни свідчить позитивний результативний вплив участі України в освітніх та наукових програмах, що сприяють реформуванню сфери освіти і науки. Побоювання, що в умовах воєнного стану в Україні Європейський Союз скоротить фінансування науково-освітніх програм і обмежить співпрацю у цьому напрямі виявилися хибними і безпідставними. Навпаки, ми побачили прагнення наших стратегічних партнерів надати допомогу молоді, студентам, загалом закладам вищої освіти, що виявляються, окрім іншого, в наданні можливості спрощеного вступу на освітні програми, матеріальній підтримці навчання і проживання студентів, реалізації грантової діяльності тощо.

Важливим заходом стало сьоме засідання Кластера 4 (співробітництво у сфері науки та технологій, інформаційного суспільства, аудіовізуальної політики, освіти, навчання та молоді, культури, спорту та фізичної культури), Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва, Комітету асоціації між Україною та ЄС, що відбулося 11 листопада 2022 року у форматі відеоконференції (Міністерство освіти і науки України. Відбулося сьоме засідання Кластера 4 Комітету асоціації Україна-ЄС, 2022).

Предметом конструктивного дискурсу стали актуальні питання, що стосуються: стану сфери освіти і науки в умовах війни; імплементації реформи «Нова українська школа»; позитивного впливу Програми «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України»; прогресу у реформуванні вищої освіти, зокрема в контексті інтеграції до європейського простору вищої освіти.

Окрему увагу приділили принципам та особливостям розбудови нової системи освіти дорослих, а також інтеграції до Європейського дослідницького простору та ключовим крокам у здійсненні цифрової трансформації освіти і науки.

Проблемам співпраці України і ЄС у сфері освіти і науки приділяли увагу ряд учених у різних

дослідницьких напрямках. Зокрема, І. Ю. Підоричева зазначає, що Україна, рухаючись шляхом європейської інтеграції, має узгоджувати національні стратегічні цілі, політичні дії та рішення щодо національного науково-технологічного та інноваційного розвитку із загальноєвропейськими, забезпечуючи їх сумісність з урахуванням національних інтересів, аби отримати синергетичний ефект від спільних зусиль з європейськими партнерами та мінімізувати фрагментацію політики. Важливо виконати цілі, прописані Дорожньою картою щодо інтеграції науково-інноваційної системи України в ЄДП (Підоричева, 2022, с. 68).

Уже в 2005 році відомий науковець А. М. Круглашов приділяв увагу проблемам співпраці України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки, визнаючи її пріоритетні напрями.

Зокрема, учений зазначав, що особливої уваги та підтримки заслуговує розробка і втілення у життя програми Європейських студій та відповідної мережі їх Центрив у провідних науково-освітніх регіональних центрах України. Заходи наукового та освітнього характеру потребують підтримки змінами в навчальній діяльності вітчизняних шкіл. Програма інформаційно-освітніх заходів підготовки українського суспільства до європейської інтеграції має бути розроблена і впроваджена за безпосередньою участю відповідних кафедр регіональних університетів та недержавних аналітичних центрів. Її успіх залежатиме і від системної підтримки зі сторони ЄС та його країн-учасниць (Круглашов, 2005, с. 125).

Науковці визначали не лише переваги та позитивні моменти співпраці України і ЄС, а й акцентували увагу на певних ризиках і проблемних питаннях такої взаємодії.

На нашу думку, це правильний підхід, адже сторони повинні передбачити усі аспекти співпраці, особливо, коли мова йде про взаємодію на міжнародному рівні у сфері освіти і науки, де національна ментальність, звичаєва самотність суттєво впливають на ряд процесів.

Час свідчить, що перестороги були зайві, ми продуктивно співпрацюємо з європейським науково-освітнім співтовариством за принципами взаємоповаги й збереження національно-культурної самоідентифікації та самотності особи, а також дотримання основних прав і свобод людини.

Висновки. Отже, науково-освітня співпраця України з ЄС на сучасному етапі здійснюється в межах Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Підтримка і співпраця України та ЄС в такий трагічний період розвитку нашої держави доводить, що ми співпрацюємо з надійними партнерами і обрали вірний курс стратегічного розвитку державно-правового суспільства.

Прийняті й задекларовані науково-освітні програми не лише виконуються у повному обсязі, а й оновлюються і змінюються з огляду на війну в Україні. Ці зміни стосуються поглибленої співпраці, підтримки та допомоги українським науковцям, студентам, учням.

Кожна з аналізованих вище програм міжнародної мобільності доводить тісну співпрацю ЄС і України та прагнення наших партнерів долучитися

до впровадження новачій в освіті й науці не тільки фінансуванням конкретних дослідницьких проєктів, а й підготовкою молодого конкурентоспроможного у міжнародному просторі академічного співтовариства на основі українських національних цінностей та пріоритетів.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в затвердженні нових програм розвитку співпраці України з ЄС, що будуть спрямовані на підвищення науково-освітнього потенціалу України через академічну мобільність, грантову діяльність, взаємне залучення кадрового потенціалу для формування конкурентоздатного на міжнародному рівні кадрового потенціалу, а також фахівців, котрі зможуть відновити економіку та інфраструктуру України після війни та зробити державу привабливою для іноземних інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6#Text (дата звернення: 17.01.2023).

ЄС Еразмус+. Міжнародна академічна (кредитна) мобільність. (2022). URL: <https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/erasmus-icm-ka131-ka171-vynyatkovi-pravyla-na-period-voynenogo-stanu-v-ukrayini-algorytm-dij.pdf> (дата звернення: 22.01.2023).

ЄС Еразмус+. Проєкти академічної мобільності. (2022) URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/proyekty-akademichnoyi-mobilnosti-u-sferi-vyshhoyi-osvity/> (дата звернення: 17.01.2023).

ЄС Еразмус+. Напряв Жан Моне. (2021) URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/napryam-zhan-mone/> (дата звернення: 22.01.2023).

ЄС Еразмус+. Напряв Жан Моне: Модулі. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/moduli/> (дата звернення: 23.01.2023).

ЄС Еразмус+. Напряв Жан Моне: Кафедри. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/kafedry/> (дата звернення: 22.01.2023).

ЄС Еразмус+. Напряв Жан Моне: Центри досконалості. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/czentry-doskonalosti/> (дата звернення: 25.01.2023).

ЄС Еразмус+. Напряв Жан Моне: Мережі. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/merezhi/> (дата звернення: 22.01.2023).

Міністерство освіти і науки України. Рамкова програма Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа». (2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/horizont/2021/09/23/Prohr.Hor.Yevr.23.09.21.pdf> (дата звернення: 28.01.2023).

Міністерство освіти і науки України. Європейська та Євроатлантична інтеграція. Програма «Горизонт

Європа». (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/ramkovi-programi-z-doslidzhen-ta-innovacij-gorizont-2020-ta-gorizont-yevropa-ta-iniciativi-yevropejskoyi-komisiyi-yevropejskij-zelenij-kurs/gorizont-yevropa> (дата звернення: 22.01.2023).

Міністерство освіти і науки України. Відбулося сьоме засідання Кластера 4 Комітету асоціації Україна-ЄС. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vidbulosya-some-zasidannya-klastera-4-komitetu-asociaciyi-ukrayina-yes> (дата звернення: 23.01.2023).

Підоричева, І. Ю. (2022). Науково-технологічне та інноваційне співробітництво між Україною та Європейським Союзом: перспективи і стратегічні напрями розвитку. *Економіка України*. № 2. С. 50–74. URL: https://www.researchgate.net/publication/359358178_SCIENTIFIC_TECHNOLOGICAL_AND_INNOVATIVE_COOPERATION_BETWEEN_UKRAINE_AND_THE_EUROPEAN_UNION_PERSPECTIVES_AND_STRATEGIC_DIRECTIONS_OF_DEVELOPMENT (дата звернення: 22.01.2023).

Круглашов, А. М. (2005). Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. *Політичний менеджмент*. № 4. С. 115–126. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kruglashov_spivpratsia.pdf (дата звернення: 22.01.2023).

REFERENCES

Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiєї storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6#Text (дата звернення: 17.01.2023).

EU Erasmus+. Mizhnarodna akademichna (kredytна) mobilnist [EU Erasmus+. International academic (credit) mobility]. (2022). URL: <https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/erasmus-icm-ka131-ka171-vynyatkovy-pravya-na-period-voyennogo-stanu-v-ukrayini-algorytm-dij.pdf> (дата звернення: 22.01.2023).

EU Erasmus+. Proiektу akademichnoi mobilnosti [EU Erasmus+. Academic mobility projects]. (2022) URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/proyekty-akademichnoyi-mobilnosti-usferi-vyshhoyi-osvity/> (дата звернення: 17.01.2023).

EU Erasmus+. Napriam Zhan Mone [EU Erasmus+. Directed by Jean Monet]. (2021) URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/napriam-zhan-mone/> (дата звернення: 22.01.2023).

EU Erasmus+. Napriam Zhan Mone: Moduli [EU Erasmus+. Direction Jean Monet: Modules]. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/moduli/> (дата звернення: 23.01.2023).

EU Erasmus+. Napriam Zhan Mone: Kafedry [EU Erasmus+. Direction of Jean Monet: Chairs]. (2021). URL:

<https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/kafedry/> (дата звернення: 22.01.2023).

EU Erasmus+. Napriam Zhan Mone: Tsentry doskonalosti [EU Erasmus+. Jean Monet direction: Centers of excellence]. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/czentry-doskonalosti/> (дата звернення: 25.01.2023).

EU Erasmus+. Napriam Zhan Mone: Merezhi [EU Erasmus+. Direction of Jean Monet: Networks]. (2021). URL: <https://erasmusplus.org.ua/opportunities/mozhlyvosti-dlya-organizacij/merezhi/> (дата звернення: 22.01.2023).

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Ramkova prohrama Yevropeiskoho Soiuzu z doslidzhen ta innovatsii «Horyzont Yevropa» [Ministry of Education and Science of Ukraine. European Union framework program for research and innovation «Horizon Europe»]. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/horizont/2021/09/23/Prohr.Hor.Yevr.23.09.21.pdf> (дата звернення: 28.01.2023).

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Yevropeiska ta Yevroatlantychna intehratsiia. Prohrama «Horyzont Yevropa» [Ministry of Education and Science of Ukraine. European and Euro-Atlantic integration. «Horizon Europe» program]. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/ramkovi-programi-z-doslidzhen-ta-innovacij-gorizont-2020-ta-gorizont-yevropa-ta-iniciativi-yevropejskoyi-komisiyi-yevropejskij-zelenij-kurs/gorizont-yevropa> (дата звернення: 22.01.2023).

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Vidbulosia some zasidannia Klastera 4 Komitetу asotsiatsii Ukraina-Yes [Ministry of Education and Science of Ukraine. The seventh meeting of Cluster 4 of the Ukraine-EU Association Committee took place]. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vidbulosya-some-zasidannya-klastera-4-komitetu-asociaciyi-ukrayina-yes> (дата звернення: 23.01.2023).

Pidorycheva, I. Yu. (2022). Naukovo-tekhnologichne ta innovatsiine spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom: perspektyvy i stratehichni napriamy rozvytku [Scientific, technological and innovative cooperation between Ukraine and the European Union: prospects and strategic directions of development]. *Економіка України*. № 2. С. 50–74. URL: https://www.researchgate.net/publication/359358178_SCIENTIFIC_TECHNOLOGICAL_AND_INNOVATIVE_COOPERATION_BETWEEN_UKRAINE_AND_THE_EUROPEAN_UNION_PERSPECTIVES_AND_STRATEGIC_DIRECTIONS_OF_DEVELOPMENT (дата звернення: 22.01.2023).

Kruhlašov, A. M. (2005). Spivpratsia Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu v haluzi osvity i nauky [Cooperation between Ukraine and the European Union in the field of education and science]. *Politychnyi menedzhment*. № 4. С. 115–126. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kruglashov_spivpratsia.pdf (дата звернення: 22.01.2023).

Дата надходження до редакції: 17.02.2023